

Links boven, rechts onder Kasteel Heeze.
Alsof je een stap terug in de tijd zet.

Opdrachtgever:
Stichting Kasteel Heeze, Heeze

Architect:
Architectenburo Verlaan & Bouwstra b.v., Vianen

Aannemer:
Nico de Bont, Vught

Stukadoor:
ESB Waardenburg, Waardenburg

Tijdreizen in Oost-Brabant

Midden in de vroegere Brabantse Heerlijkheid Heeze Leende en Zesgehuchten, op geringe afstand van Neerlands grootste snelwegbouwput van het moment, kun je zomaar het verleden binnenstappen. In het centrum van het dorp Heeze draai je een lange oprijlaan op. Passeer het monumentale toegangshek en de duiventoren en binnen honderd meter heb je de bebouwde kom kilometers achter je gelaten. Wanneer je aan het eind van de oprijlaan komt, lijkt ook de tijd een beetje te verglijden. Aan de andere kant van wat eens een ophaalbrug geweest moet zijn, doemen twee enorme houten deuren op. Ze zijn rood en wit beschilderd, in zandlopervorm. En ze sluiten de poort af van kasteel Heeze, eigendom van het geslacht Van Tuyll van Serooskerken. Toen Jan Maximiliaan baron van Tuyll van Serooskerke de heerlijkheid Heeze-Leende in 1760 kocht, was het kasteel al haast een eeuw oud. Misschien zelfs wel al een kleine zes eeuwen, als je het ziet als uitbreiding van slot Eymerick tenminste, waarvan nog een enkel zaalgebouw pal achter kasteel Heeze ligt.

Half werk is goed genoeg

Eymerick duikt rond het einde van de 12^e eeuw voor het eerst op in de geschiedenis. Volgens de overleveringen moet het een burcht van betekenis zijn geweest maar rond 1660 verkeerde het in een dermate vervallen staat dat de nieuwe eigenaar van de heerlijkheid, Albert baron Snoeckaert van Schauburg, besloot het te vervangen. Architect Pieter Post kreeg de opdracht een nieuw kasteel te bouwen. De bouwmeester van onder meer Huis ten Bosch in Den Haag en het stadhuis van Maastricht, presenteerde een ambitieus

Kasteel Heeze

Waar haast geduld moet hebben

Zelden zal een simpele paardenstal met zoveel eerbied en toewijding zijn behandeld als die van kasteel Heeze. Authenticiteit is het sleutelwoord bij de restauratie van het kasteel. Dus moest het bijna drie eeuwen oude plafond van de stal worden hersteld met riet, wilgentenen en leem. Voor stukadoorsbedrijf ESB Waardenburg betekende dat een duik in de oude leerboeken.

“Superstrak was het vroeger ook niet”

Links boven Een kleine 300 jaar oud is dit plafond maar die leeftijd ging pas echt tellen toen de bovengelegen vloer werd hersteld.

Links onder De lichte wewingen in het plafond zijn gemaakt met behulp van wilgentenen die tussen de balken werden geklemd. Dat was toen gedaan en ook nu weer.

Rechts boven Riet als pleisterdrager past prima bij zo'n bejaard plafond. Toch is het in 1735 niet toegepast bij dit plafond. Zonder pleisterdrager werken leek dit keer echter niet de meest verstandige weg.

Rechts onder, Latten tegen de balken leveren een redelijk strak eindresultaat op. Niet té strak, vindt stukadoor Van der Ende. "Superstrak moet het natuurlijk niet worden maar aan het originele werk aan de balken kun je zien dat er vroeger ook best netjes werd gewerkt."

ontwerp. Op de plek van Eymerick moest een vierkante burcht verrijzen met vierkante torens op de hoeken. Ook moest er een U-vormige voorbouw komen van twee door een vleugel verbonden stallingen.

Redenen ervoor zijn niet bekend, maar verder dan die voorbouw zou Pieter Post niet komen. In plaats van de beoogde burcht op de plek van Eymerick werd in 1735 een tweede vleugel aan de stallingen gebouwd. Daardoor ontstond niet alleen een binnenplein, de voorbouw groeide er in feite door uit tot het huidige kasteel Heeze; een van de meest karaktervolle kastelen van Nederland.

Onzichtbaar restaureren

Dat kasteel Heeze nog zo authentiek en sfeervol overkomt, heeft veel - zo niet alles - te maken met de manier waarop de bewoners ermee zijn omgegaan. Waar andere kastelen nog wel eens wisselden van eigenaar, is kasteel Heeze al ruim tweeënhalve eeuw in het bezit van de het geslacht van Tuyl tot Serooskerken. De adellijke familie heeft altijd vol overgave en respect voor het familiebezit gezorgd. Een flink aantal van de dertig kamers die het kasteel rijk is, is ingericht met gevoel voor traditie én met stukken die allemaal familiebezit zijn. De baron woont weliswaar niet meer continu op het kasteel, de meeste kamers worden nog wel met enige regelmaat gebruikt. Je krijgt dus nooit het gevoel in een museum rond te lopen.

Het gebouw zelf is met dezelfde toewijding, trouw en respect voor het verleden onderhouden en, vooral in de laatste decennia, gerestaureerd. "Het uitgangspunt is dat we restaureren zonder dat je na afloop kunt zien dat er gerestaureerd is", zegt Ben Hilbers. Als beheerder van kasteel Heeze is hij nauw betrokken bij de restauraties. "Veel kastelen die zijn gerestaureerd, zien er uit als een showroom; hier houden we het graag zo authentiek mogelijk." En dan doet het er niet toe of het om een van de fraaie en in het oog springende delen van het kasteel gaat of om het plafond van een van de oude stallen die nu dienst doet als garage. "Je praat over een behoorlijke kostenpost en uiteindelijk zien bezoekers er alleen iets van door een openstaand luikje. Maar als je zo'n plafond niet in de oude staat terugbrengt dan is het verloren en komt het nooit meer terug."

Boekenwijsheid en het oog van de vakman

De voormalige stal dateert uit 1735. Gerestaureerd was dat deel van het kasteel nog niet eerder. Uiteraard begonnen de jaren al aardig te tellen voor het plafond dat met wilgentenen en leem tussen houten balken was opgebouwd. Veel harder echter waren de herstelwerkzaamheden aan de bovengelegen vloer aangekomen. Op diverse plekken was het leem naar beneden gekomen. Ingrijpen was noodzakelijk maar een stukadoor vinden die het op traditionele wijze kon herstellen viel niet mee. "Is er een vakman nodig op het kasteel, dan wordt die eerst in Heeze zelf gezocht. Levert dat niets op, dan wordt er in de nabije omgeving gekeken, vervolgens in Brabant en dan verder in Nederland", legt Hilberts een oude traditie van de familie uit. De zoektocht naar de geschikte restauratiestukadoor eindigde nog net beneden de Maas, bij stucadoorsbedrijf ESB Waardenburg. "We doen wel vaker oud werk voor aannemer Nico de Bont, en toen hij ons hier voor benaderde heb ik gelijk ja gezegd", zegt Kees van den Ende; al had hij nog niet eerder met leem en wilgentenen gewerkt. "Het leek me gewoon een mooie klus, en met behulp van oude leerboeken en goed kijken hoe het vroeger gemaakt is kom je er wel uit."

“Hier houden we het graag zo authentiek mogelijk”

Links Er was wat geduld nodig voor er gepleisterd kon worden, maar het resultaat is er naar. Verschil tussen oud en nieuw is er niet te zien en de boel blijft heel.

Boven, rechts Het mag dan 'slechts' het plafond van een stal zijn waar je niet veel meer dan een glimp van ziet, het stamt wel uit 1735. Dus behandel je het met eerbied, want als het verloren gaat dan komt het nooit meer terug.

Riet en tenen

Van der Ende begon met het verwijderen van de slechte delen. Dat leverde hem een aardig beeld op van hoe het plafond een kleine 275 jaar geleden was gemaakt. "Tussen de balken waren wilgentenen geklemd, zo'n 5 cm uiteen. Daarmee was een ronding van een centimeter of 3 gemaakt. De ruimte daarboven was helemaal tot aan de vloer volgestopt met leem, een laag van 4 à 5 cm dik. Behoorlijk zwaar maar het heeft er toch lang gehangen. Waarschijnlijk omdat er veel stro in zat kon het krimp goed opvangen." Bij de delen die hij vervang wilde Van der Ende wilde het risico van schade door druk en beweging van boven vermijden. Hij ging daarvoor iets anders te werk dan zijn collega's in 1735. Wel klemde hij, net als zij, wilgentenen tussen de balken om de nieuwe stukken plafond de lichte welving mee te geven. In plaats van de ruimte te vullen met leem spande hij riet tegen de

wilgentenen. "Gewoon rieten matten die je bij het tuincentrum kunt kopen. Die zitten al aan elkaar dus dat scheelt een hoop werk." Met behulp van krammen in de balken en gegalvaniseerd ijzerdraad zette hij de rietmatten vast tegen de wilgentenen en tegen de balken. "Dat gebeurde vroeger ook al met gegalvaniseerd ijzerdraad. Daar gebeurt niets mee als het maar droog blijft", stelt Van der Ende een gealarmeerde beheerder Hilbers gerust.

Het wachten waard

Het stukadoors deed Van der Ende met een basisleem vermengd met strovezel van het Utrechtse Stuc In. Hij startte met het aanbrengen van een 1 cm dikke vertinlaag. "Je smeert het riet vol, zodat je dat beroemde krulletje van vroeger krijgt. Niet te dik want dan valt het eruit." Met een tweede laag leemmortel, een halve cm dik, werd de ondergrond vlakgezet; uiteraard wel met de ronding

erin. De stukadoors deed dat uit de hand, zonder geleiders of mallen. "Het hoefde ook niet echt superstrak te worden, dat was het vroeger ook niet." Laatste handeling was het afwerken met een witte leempleister van Tierrafino. Van der Ende deed dat niet alleen met de nieuwe en gerepareerde stukken, maar ook met het bestaande plafond; nadat het was afgestoft en bevochtigd. Tussen het aanbrengen van de leemmortel en de leempleister zat nog wel de nodige tijd. "Ik wilde pas gaan afwerken als de ondergrond droog was, maar dat ging niet zo snel!", zegt Van der Ende. Aannemer en opdrachtgever waren niet erg blij met de vertraging. Er was immers een oplevering gepland. Om die datum te halen, werd geprobeerd met kachels het droogproces wat te versnellen. Al snel werd duidelijk dat de leemmortel niet goed reageerde op die geforceerde droging. Van der Ende maakte zich sterk voor natuurlijke droging en vond gehoor. De kachels werden weg-

gehaald en het plafond werd tien dagen later dan gepland afgepleisterd. Haast past immers niet in een kasteel waar mede dankzij de hang naar authenticiteit en traditionele materialen de klok langzamer lijkt te tikken dan erbuiten. ■